

Stockholm 2010-11-15

Utbildningsdepartementet

Synpunkter på Högskoleverkets rapport – Ökad kvalitet i psykoterapeututbildningen.

Psykologförbundet lämnar härmed synpunkter gällande Högskoleverkets förslag till en förbättrad psykoterapeututbildning.

Sammanfattning

- Psykoterapeututbildningen är en påbyggnadsutbildning för flera olika yrkesgrupper och inte en grundutbildning som leder fram till en enhetlig yrkeskompetens.
- En specialistutbildning ska utgöra en vidareutbildning av en gemensam yrkeskompetens. De fyra yrkesexamina som Högskoleverket omnämner i rapporten kan inte anses utgöra en likvärdig och gemensam baskunskap för vidareutbildning i psykoterapi.
- Psykologprogrammet är betydligt mer omfattande i kursmoment som har en direkt relevans för psykoterapeutiskt arbete än en grundutbildning i psykoterapi. Den breda kunskapsbas psykologen besitter gör att tillämpningen av psykoterapi inte är jämförbar mellan psykoterapeuter som är psykologer i grunden och psykoterapeuter med andra grundprofessioner.
- De problem som idag finns med varierande förkunskaper för de som påbörjar psykoterapeututbildningen kommer att kvarstå med nuvarande förslag.
- Respektive yrkesgrupp borde erhålla den form av vidareutbildning och specialisering som den behöver för sin yrkesutövning.
- Förslaget innebär ett omfattande ingrepp i fyra yrkesutbildningar, något som inte är samhällsekonomiskt försvarbart.
- Från ett samhällsekonomiskt perspektiv anser Förbundet att samhället på ett bättre sätt bör tillvarata den kompetens och kunskap som psykologerna har genom sin grundutbildning och genomföra en satsning på specialistutbildning för psykologer.

Psykoterapeututbildning - specialistutbildning

Högskoleverket föreslår att yrkesutbildningen till psykoterapeut skall vara en specialistutbildning och att den skall bygga på innehåll från utbildningar som kan

utgöra baskunskap för yrkesutövningen och tar upp socionomexamen, specialistsjuksköterskeexamen med inriktning mot psykiatri, psykologexamen och läkarexamen med specialistkompetens i psykiatri. Grundläggande psykoterapiutbildning skall integreras i samtliga utbildningar. Psykologförbundet anser att en specialistutbildning ska utgöra en vidareutbildning och fördjupning som bygger på en gedigen och gemensam yrkeskompetens. De fyra yrkesexamina som Högskoleverket räknar upp är inte jämförbara och kan således inte utgöra en likvärdig och gemensam baskunskap för vidareutbildning i psykoterapi. Grundutbildningarna är till sitt innehåll mycket olika och leder till helt olika kompetenser.

Högskoleverkets förslag innebär ett omfattande ingrepp i de nämnda utbildningarna och förslaget innebär att dessa yrkesutbildningar skall anpassas för att kunna utgöra grund för en yrkesutbildning till psykoterapeut. Skillnaderna mellan ett antal yrken riskerar härmed att raderas ut. Socionomer har sin huvudsakliga kompetens inom socialt arbete och sjuksköterskors huvudsakliga kompetens ligger inom omvårdnadsvetenskapen. Psykiaters kompetensområde är framförallt inom biologi/neuropsykiatri/farmakologi medan psykologers kompetens bygger på psykologisk vetenskap. Inom varje kompetensområde finns naturliga undersökande/diagnosticerande och behandlande metodarsenaler. I stället för den likriktning som förslaget innebär så borde respektive yrkesgrupp få den form av specialiseringsutbildning som den behöver för sin yrkesutövning.

Förbundet anser också att de uttalanden som gjorts i förarbetena till införandet av en legitimation för psykoterapeuter måste beaktas. Enligt förarbetena är psykoterapeututbildningen en påbyggnadsutbildning för flera olika yrkesgrupper och inte en grundutbildning som leder fram till en enhetlig yrkeskompetens. De som avlagt psykoterapeutexamen har en gemensam utbildning i psykoterapi men i andra avseenden olika kompetenser (prop. 1983/84:179 s. 16 f). Grundutbildningen för psykoterapeuter kan skilja sig mycket åt. Vilken grundutbildning psykoterapeuten har kan vara av stor betydelse för patienten och att det är av vikt att patienten får vetskap om denna. Därför stadgas i (*numera 3 kap 2 § lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, LYHS*) att psykoterapeuter måste ange sin grundutbildning när de utövar sitt yrke. Med grundutbildning avses yrkesutbildning som psykoterapeuten har innan han eller hon påbörjat utbildningen i psykoterapi, t.ex. psykolog-, läkare- eller sjuksköterskeexamen. (prop. 1983/84:179 sid. 36).

Det faktum kvarstår att psykoterapeututbildningen inte är en utbildning som leder fram till en enhetlig yrkeskompetens. Högskoleverket har inte tagit hänsyn till olikheterna i grundutbildningarna vilket innebär att de problem som idag finns med varierande förkunskaper för de som påbörjas psykoterapeututbildningen kommer att kvarstå. Högskoleverket har också konstaterat att utövandet av psykoterapi inom Europa antingen ses som en multiprofessionellt utövande eller en specialisering inom en viss yrkesgrupp. I Sverige anses psykoterapi vara en multiprofessionellt utövande. Högskoleverkets förslag innebär således att psykoterapi i Sverige både skulle vara ett multiprofessionellt yrke och en specialisering. Psykologförbundet anser att man måste

välja väg. För att höja kvaliteten anser förbundet att vidareutbildning i psykoterapi ska vara en specialistutbildning som bygger på respektive yrkesgrupps behov och kompetens. Exempelvis innebär en specialistexamen i psykoterapi för psykologer ett fördjupat kunnande i diagnostik och psykologisk behandling. En psykolog med specialistkompetens inom detta område ska behärska mer komplexa diagnostiska bedömningar, kunna bedöma en klients behandlingsbehov och mottaglighet för behandling, ha fördjupade kunskaper i flera behandlingsmetoder, dess empiri och tillämpbarhet, utvecklande av behandlingsmetoder, samt kunna handleda andra yrkesutövare.

Psykologutbildningen

En inte ovanlig missuppfattning är att psykologutbildning kan jämföras med en grundläggande psykoterapiutbildning. Vanligen sker detta med hänvisning till att psykologprogrammet innefattar en psykoterapikompetens som ger psykologer behörighet att antas till psykoterapeututbildning. Man jämför således den totala omfattningen på denna grundläggande utbildning, som ofta anges motsvara 45 högskolepoäng, med psykologprogrammets specifika kurs i psykoterapi, vilken omfattar ungefär samma antal poäng. Vad man då bortser ifrån är att den grundläggande psykoterapiutbildning, som vänder sig till icke-psykologer, innehåller andra mer basala kunskaper i psykologi och bör så göra då den vänder sig till personer vars formella meriter i ämnet psykologi är begränsade. På psykologprogrammet ingår - utöver den specifika kursen i psykoterapi - flera andra moment som är direkt relevanta för att kunna bedriva psykoterapi. Redan här är diskrepansen betydande och då har det inte vägt in det faktum att utvecklingspsykologi, neuropsykologi, personlighetspsykologi, intervju/samtalsmetodik m.m. enligt Högskoleverket ska rymmas i den grundläggande psykoterapeututbildningen. Kurser som omfattar minst ytterligare 80 högskolepoäng på psykologprogrammet. Därtill finns på psykologprogrammet en rad högst relevanta inslag som skolning i vetenskaplig metod, förberedelse för forsknings- och utvärderingsinsatser, handledd praktik samt grupp- och organisationspsykologi. Efter examen genomgår psykologen dessutom 12 månaders PTP-tjänstgöring innan legitimation utfärdas. Psykologprogrammet är alltså betydligt mer omfattande i kursmoment som har en direkt relevans för psykoterapeutiskt arbete än en grundutbildning i psykoterapi. Det är således en mycket bred skolning inom disciplinen psykologi med möjlighet till tillämpning inom vitt skilda verksamhetsområden. Psykologutbildningen omfattar totalt 300 högskolepoäng i ämnet psykologi vilket självklart ger en betydligt mer fördjupad kunskap i psykologisk behandling och psykoterapi än en grundläggande psykoterapiutbildning om 45 högskolepoäng.

Den vetenskapliga skolningen ger psykologen en unik grund för att studera och tillämpa psykologiska teorier. Psykologens styrka är kunskapen att kunna avgöra vad som inbegrips inom normalvariationen av psykiskt fungerande och vad som är patologi. Grunderna i vetenskapligt tänkande ger psykologer en förmåga att bedöma vilka observationer av klienters beteende som är valida, hur de ska göras och vilka fallgröpar som finns. Psykologens breda och djupa kunskaper över hela det psykologiska spektrumet innebär att psykologer är den enda yrkesgrupp som kan identifiera och

hantera avvikelser i terapier. Psykologer behärskar differentialdiagnostik och kan utreda komplikationer och komorbida tillstånd. Vidare kan psykologer utvärdera enskilda interventioner och hela terapier. Sammanfattningsvis innebär alltså denna kunskapsbas att förutsättningarna för tillämpning av psykoterapi inte är jämförbara mellan psykoterapeuter som är psykologer i grunden och dem med andra grundprofessioner.

Specialistutbildning för psykologer

Psykologförbundet har sedan 1992 en reglerad treårig specialistutbildning för psykologer. Specialistbehörighet ges inom tre områden; Klinisk psykologi, pedagogisk psykologi och arbetslivets psykologi. Inom varje område finns olika inriktningar. Inom klinisk psykologi finns bland andra; Barn- och ungdomspsykologi, vuxenpsykologi, neuropsykologi och psykologisk behandling. Specialistutbildningen är flexibel. Kontinuerlig utveckling av befintliga - och införande av nya - specialinriktningar görs i syfte att följa kunskapsutvecklingen och samhällets behov av specialistutbildade psykologer. För att möta hälso- och sjukvårdens behov av specialistpsykologer i psykologisk behandling förbereder Psykologförbundet nu en förnyad och fördjupad specialistutbildning i psykologisk behandling.

Förbundet har också noterat ett ökat intresse från vårdgivarna att inrätta specialist- och specialiseringstjänster för psykologer.

Det finns idag ca 1 300 psykologer med specialistkompetens i klinisk psykologi och antalet sökande till specialistutbildningen har de senaste åren ökat kraftigt. Under perioden 2007-2009 antogs ca 250 psykologer till specialistutbildningen inom området klinisk psykologi. Motsvarande utveckling av specialistutbildning för psykologer finns också i våra nordiska grannländer, Danmark, Finland, Island och Norge. En ökad harmonisering av nordiska specialistutbildningar bedöms vara en förutsättning för att psykologer fortsatt ska kunna vara en del av den Nordiska överenskommelsen om fri rörlighet för hälso- och sjukvårdspersonal.

Behovet av psykologisk behandling

Högskoleverket anser att det behövs en omfattande utbildning av psykoterapeuter för att möta behovet av psykoterapi och hänvisar här till Socialstyrelsens riktlinjer som lyfter fram behovet av psykologisk behandling. Psykologförbundet delar verkets uppfattning att behovet av psykologisk behandling inom sjukvården är stort. Däremot ställer sig förbundet mycket tveksamt till Högskoleverkets analys av vilka utbildningsinsatser som krävs för att möta behovet. Enligt förbundet krävs en fördjupad behovs- och kostnadsanalys av Högskoleverkets omfattande utbildningsförslag. Från ett samhällsekonomiskt perspektiv anser Förbundet det vara en märklig prioritering att göra denna satsning på grundnivå till en omfattande mängd studenter som aldrig kommer använda denna kunskap i sin yrkesutövning. Istället borde samhället på ett bättre sätt tillvarata den kompetens och erfarenhet som psykologerna har genom sin grundutbildning och genomföra en satsning på specialistutbildning för

psykologer. Därigenom skulle samhällets behov av psykologer med hög klinisk kompetens kunna tillgodoses.

Förbundet vill här göra utbildningsdepartementet uppmärksam på att det idag finns över 10 500 legitimerade psykologer, varav drygt 8 200 är under 65 år. En stor majoritet av dessa är kliniska psykologer som arbetar inom hälso- och sjukvårdsverksamhet med framför allt diagnostik, psykologisk behandling och psykoterapi. Med det antal utbildningsplatser som idag finns på psykologprogrammen kommer, enligt förbundets prognoser, antalet psykologer de närmaste åren att minska något på grund av pensionsavgångar för att åter vara på dagens nivå år 2015 för att därefter öka något. Ökningen av antalet psykologer kommer dock att vara alltför liten för att möta samhällets framtida behov och förbundet anser därför att antalet utbildningsplatser måste öka ytterligare.

Psykologisk behandling och psykoterapi

Högskoleverket tar i sin rapport upp hälso- och sjukvårdens behov av psykoterapi och hänvisar bland annat till Socialstyrelsens riktlinjer för behandling av ångestsyndrom och depression. Enligt riktlinjerna ska psykologisk behandling vara första hands alternativ vid behandling av lättare till medelsvåra depressions- och ångestsyndrom.

Socialstyrelsen gör i sina riktlinjer en distinktion mellan psykoterapi och psykologisk behandling. Högskoleverket anser dock att det inte är meningsfullt att skilja psykoterapi från psykologisk behandling. Psykologförbundet ställer sig mycket frågande till detta ställningstagande inte minst eftersom högskoleförordningen när det gäller examensmålen för psykologutbildning gör en distinktion mellan psykoterapi och psykologisk behandling. Uttalandet från Högskoleverket kan tolkas som att verket anser att det inte är någon skillnad mellan psykoterapi och psykologisk behandling, vilket i så fall borde föranleda en översyn av högskoleförordningen.

Europa och Norden

Inom Europa, och främst inom EU, driver den i Högskoleverkets rapport apostroferade organisationen EAP – European Association for Psychotherapy – linjen att psykoterapeut är ett specifikt yrke. De krav som de ställer upp för att utfärda European Certificate in Psychotherapy (ECP), erkänt enbart av organisationen självt, bedöms av en samlad psykologkår i Europa, representerade genom Efpa – European Federation of Psychologists' Associations – som alltför låga för att ge en behövlig kompetensnivå. Efpa, som representerar mellan 275 000 och 300 000 psykologer genom nationella organisationer i 35 europeiska länder, däribland för Sverige - Sveriges Psykologförbund - har framtagit kriterier för hur en specialisering i psykoterapi på en adekvat nivå ska se ut för psykologer.

Av Högskoleverkets rapport framgår att av de nordiska länderna det enbart är Sverige och Finland som reglerar psykoterapeuttiteln och med en multiprofessionell antagningsbas. Det kan här tilläggas att i Finland är titeln specialist i psykoterapi förbehållen psykologer med specialistutbildning i psykoterapi. I övriga nordiska länder

är psykoterapin oreglerad i meningen att särskild lagstiftning inte föreligger men där anses utövandet av psykoterapi omfattas av lagregleringen för främst psykiatriker och psykologer. I såväl Danmark som Island och Norge utgör specialisering i psykoterapi ett av flera specialistområden för psykologer.

Övrigt

Högskoleverket skriver på sidan 34 ”Från Psykologförbundets policy och riktlinjer för evidensbaserad praktik...” Korrekt återgivning ska vara ”... evidensbaserad psykologisk praktik” Även de amerikanska och norska policydokumenten gäller ”psykologisk praktik”.

Psykologförbundet diskuterar gärna dessa frågor vidare med utbildningsdepartementet. För ytterligare information kontakta, camilla.damell@psykologforbundet.se, telefon: 0709-676 402.

Sveriges Psykologförbund

Lars Ahlin
Förbundsordförande

Örjan Salling
Förbundsdirektör

Kopia skickat för kännedom till Socialdepartementet